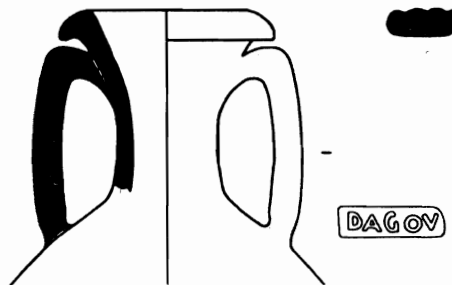

ROMEINENDAG JOURNÉE D'ARCHÉOLOGIE ROMAINE

Leuven – 8 - 2 - 2003

EEN INHEEMS-ROMEINSE NEDERZETTING TE VELDWEZELT (L.)

DIRK PAUWELS, ALAIN VANDERHOEVEN, GEERT VYNCKIER EN ELKE WESEMAEL

In de gemeente Lanaken (Veldwezelt), tussen het Albertkanaal en de Nederlandse grens, ter hoogte van de grenspalen 82 tot en met 86 wordt sinds 2000 de leemontginning van de baksteenbakkerij Vandersanden archeologisch begeleid. Nadat een vóór de start van de ontginning uitgevoerde prospectie slechts magere resultaten had opgeleverd, was de verrassing dan ook groot toen bij de aanvang van de eerste ontzodingen van het terrein bewoningssporen aan het licht kwamen. Twee jaar later kunnen we een overzicht van ca. 2,5 ha nederzettingsterrein voorleggen. Het terrein heeft sporen opgeleverd uit de bronstijd, de ijzertijd, de Romeinse en de postmiddeleeuwse periode. Op een veel dieper niveau in de groeve zijn ook bewoningshorizonten uit het midden paleolithicum aan het licht gekomen. We beperken het overzicht tot de sporen uit de Romeinse tijd.

Het nederzettingsterrein van Veldwezelt maakt deel uit van de Haspengouwse lösszone, het zogenaamde villalandschap tussen de Romeinse stad Tongeren en de *vicus* van Maastricht. Het licht op slechts een 5-tal km van laatstgenoemde nederzetting. Tot nu toe is altijd aangenomen dat de Romeins gedateerde nederzettingsterreinen in deze regio resten van Romeinse *villae* herbergen. De vondst te Veldwezelt bracht echter een bewoning van een geheel ander type aan het licht, vergelijkbaar met de inheems-Romeinse nederzettingen zoals we die tot nu toe in de *civitas* Tungrorum vooral van de noordelijke zandgronden kennen. De bewoningssporen situeren zich langs een *diverticulum* dat het terrein in ZW-NO-richting doorkruist. Twee parallelle afwateringsgreppels, met een onderlinge afstand van ca. 5 m boorden deze zijweg af. De nederzetting situeert zich ten noorden ervan. Ze vormt weliswaar één geheel, maar het sporenbestand kan toch in twee zones opgedeeld worden, een noordelijke en een zuidelijke.

In de noordelijke zone hebben minstens vijf tweeschepige woonstalhuizen van het type Alphen-Ekeren gestaan. Daarvan zijn alleen de rijen middenstaanders bewaard gebleven. Twee huizen hadden 4 centrale posten en drie huizen hadden er 5. De plattegronden kwamen in twee concentraties aan het licht, een westelijke en een oostelijke. In de westelijke hebben twee huizen elkaar in de tijd opgevolgd, in de oostelijke drie. De jongste twee huizen van deze laatste concentratie waren afgebrand. Verder bevonden zich in de noordelijke zone nog drie waterputten. Ze waren aangelegd in trechtersvormige kuilen, waarvan de diameter varieert van 5 m tot 10 m. Ze zijn tot nu toe tot op een diepte van ca. 6 m opgegraven. Naarmate de exploitatie van de leemgroeve verdergaat zullen we ze tot op nog grotere diepte kunnen opgraven. Min of meer centraal tussen deze waterputten gelegen is tenslotte nog een kunstmatig aangelegde drinkpoel opgegraven. Hij heeft een onregelmatige vorm, met afmetingen die variëren van ca. 30 m tot ca. 40 m diameter. De maximale diepte bedraagt vanaf het opgravingsvlak gemeten nog ca. 70 cm. Oorspronkelijk moet hij dan ook iets meer dan een meter diep zijn geweest. Zijn opvulling bestaat uit een drietal lagen. Onderaan bevindt zich een ca. 10 cm dikke geelgroene kleilaag. Daarop ligt een dunne, slechts op enkele plekken bewaard gebleven laag kiezel en dakpanfragmenten. De bovenste 60 à 70 cm bestaat uit een homogeen bruingrijs gekleurde opvullingslaag.

We gaan ervan uit dat dergelijke uitgegraven depressies als drinkpoel voor vee hebben gediend. Het aanbrengen van een kiezellaag moet beletten dat het water vertroebelt op momenten waarop het vee in de poel staat. Al deze sporen worden ten noorden door een greppel begrensd, die over een lengte van zowat 75 m kan gevolgd worden. Naar alle waarschijnlijkheid is dit ook de grens van de nederzetting geweest.

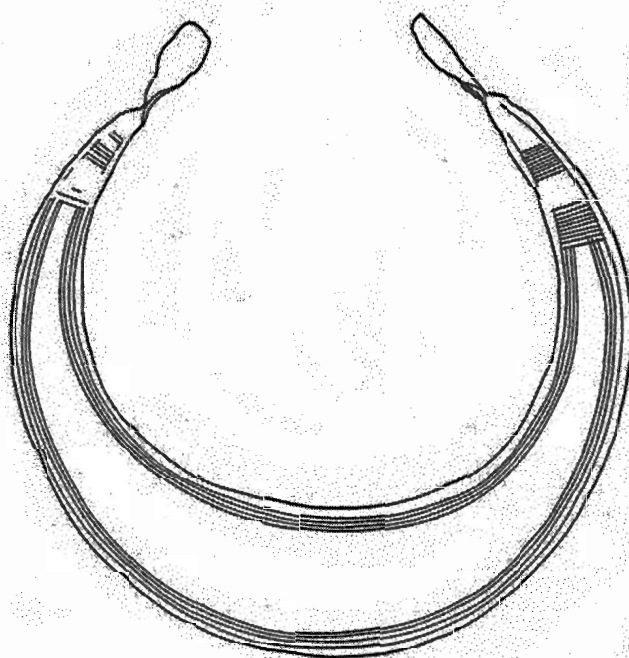
In de zuidelijke zone, die onmiddellijk aan het *diverticulum* grenst, zijn de plattegronden van nog eens drie woonstalhuizen herkenbaar. Van één plattegrond zijn vier middenstaanders bewaard gebleven, van een ander slechts twee. Een derde plattegrond wijkt enigszins van alle anderen af. Zo zijn de paalkuilen van de middenstaanders wat kleiner, staan ze eerder twee aan twee gegroepeerd en is hun onderlinge afstand iets geringer. Naast (en buiten) één van deze woonstalhuizen is een kleine kelder van ca. 2,80 m x 3 m aangetroffen. Een deel van de binnenwanden was met mergelstenen opgebouwd en een deel in hout en leem. Dit keldertje, waarop verder geen andere gebouwsporen aansluiten, is in de 3de eeuw afgebrand. Op de mergelstenen zijn brandsporen aanwezig, de lemen wanden zijn door de hitte rood uitgegloeid en in de vulling zat een dik pakket brandafval. Verder zijn de plattegronden van twee spiekers herkenbaar. Mogelijk hebben er meer op het terrein gestaan. In de zuidelijke zone zijn meer uitgegraven structuren aangetroffen dan in de noordelijke. De meest opvallende is een tweede drinkpoel, eveneens onregelmatig van plattegrond, met diameters die variëren van ca. 15 m tot ca. 25 m. Hij was vanaf het opgravingsvlak gemeten nog een 30-tal cm diep. Ook deze poel heeft op de bodem een verharding gehad, overwegend van dakpanfragmenten gemaakt. De zuidrand van de poel is met een houten beschoeiing afgezet. Andere opmerkelijke uitgravingen zijn twee met leem en planken waterdicht gemaakte rechthoekige kuilen en een cirkelvormig uitgegraven schacht. Deze laatste, nog ongeveer een meter diep, was aan de binnenwand met houten vlechtwerk afgeboord. Op de bodem zijn verschillende, nog vrijwel intacte of vrijwel intacte stuks aardewerk aangetroffen: een ruwwandige kom, een glandwandige kruik, een schaalte in geverfd aardewerk en enkele grote dakpanfragmenten. Vermoedelijk gaat het om een rituele depositie. Een gelijkaardige depositie is in een andere kuil aangetroffen. Temidden van een laag brandafval bevonden zich een ijzeren ketting, een halve armband in zwarte glaspasta en een bronzen voorwerp, waarvan we de functie nog niet hebben kunnen achterhalen. Tenslotte is in de zuidelijke zone nog de onderkant van een oven aangetroffen.

De ontdekking van een inheems-Romeinse nederzetting met woonstalhuizen, waterputten en drinkpoelen heeft mogelijk nogal wat implicaties voor ons beeld van de centrale villazone van de *civitas Tungrorum*. Op de eerste plaats is nu duidelijk dat zich tussen de villa's blijkbaar nog nederzettingen van een ander type bevinden. Bovendien lijken deze nederzettingen nauwelijks sporen aan de oppervlakte te hebben nagelaten. Op de tweede plaats lijkt men zich in deze nederzettingen ondermeer op (aspecten van) veehouderij te hebben toegelegd. Dit zou betekenen dat we ons de agrarische exploitatie van de regio gevarieerder moeten voorstellen dan tot nu toe gedacht. Naast akkerbouw moet nu ook aan veeteelt gedacht worden, in welke vorm dan ook (intensief, extensief of als een onderdeel van een veetrekstelsel). Tenslotte kan hier nog aan toegevoegd worden dat in een recent verleden een vrijwel gelijkaardige nederzetting is opgegraven in *Kerkrade-Winckelen*, eveneens in een villalandschap.

LUNULA

Archaeologia protohistorica

XIII

BRUSSEL - BRUXELLES

26.02.2005

Inleiding

Sinds 2001 worden de leemafgravingen in de groeve Vandersanden te Veldwezelt (gem. Lanaken) archeologisch op de voet gevolgd en gedeeltelijk ook voorafgaandelijk archeologisch onderzocht. Nadat een eerste zone van ca 7000 m² door ARON bvba in opdracht van het toenmalige IAP (nu VIOE) werd opgegraven, is de Buitendienst Limburg van deze instelling sinds 2002 zelf met tussenpozen actief in de groeve. Dankzij een goede samenwerking met de firma Vandersanden kon ondertussen nog eens ca 35000 m² opgegraven worden, wat het totale onderzochte areaal op iets meer dan 4 ha brengt. Vermits voor de komende jaren de verdere afgraving van nog meer dan 10 ha is gepland, zal een dergelijke grootschalige, vlakdekkende opgraving een uitzonderlijk zicht op het pre- en protohistorische cultuurlandschap in de zuidlimburgse lösszone bieden.

De groeve is gelegen nabij het dorpje Kesselt, ten noorden van de weg Tongeren-Maastricht tussen het Albertkanaal en de Nederlandse grens (gemeente Maastricht). Het landschap in droog Haspengouw wordt door een afwisseling van zuidwest-noordoost georiënteerde glooiende heuvels en droogdalen gekenmerkt. De bodems in het ontginningsgebied, op een hoogte tussen 85 en 95 m TAW, zijn voornamelijk droge, goed gedraineerde leemgronden met een textuur-B horizont (Aba), en in beperkte mate zonder profielontwikkeling (Abp). Op 800 m ten noorden van de groeve stroomt het Hezerwater, dankzij recent archeologisch onderzoek door de KULeuven en IAP in een naburige leemgroeve vooral gekend voor zijn Neanderthalerskampen.

Kort overzicht van de opgravingsgegevens (fig. 1)

De meerderheid van de sporen kan toegeschreven worden aan een inheems-Romeinse nederzetting. Totnogtoe kon een aantal paalkuilen met vroeg-Romeins vondstmateriaal worden geconfigureerd tot een tiental plattegronden van het Alphen-Ekerentype en een tweetal spiekers. De zuidwest-noordoost georiënteerde woonstalhuizen liggen in twee clusters van 5 gebouwen. De noordelijke cluster omvat 5 elkaar gedeeltelijk overlappende plattegronden aan weerszijden van een drinkpoel, met 3 waterputten in de onmiddellijke nabijheid. De 5 zuidelijker gelegen woonstalhuizen oversnijden elkaar niet en liggen eveneens bij een drinkpoel. Ook

werd in deze zone nabij één van de plattegronden een klein houten keldertje, gedeeltelijk opgetrokken in mergelblokken, vrijgelegd.

Ten zuiden van deze cluster wordt een veldweg, die wij omwille van de gelijkaardige oriëntatie met de Romeinse huisplattegronden associëren, doorsneden door een diepe gracht: gezien het naburige 'schans'-toponiem kan deze waarschijnlijk in het licht van een dergelijk gracht-wal-complex worden geïnterpreteerd. Deze gracht doorsnijdt ook een trapeziumvormig enclos, waar verderop dieper op wordt ingegaan.

Verspreid over het ganse terrein liggen verder een grote hoeveelheid rechthoekige kuilen met een noordwest-zuidoostelijke of zuidwest-noordoostelijke oriëntatie, waarschijnlijk zgn. loofkuilen. De densiteit van grondsporen neemt merkbaar af in zuidelijke richting en beperkt zich aan de zuidrand van het terrein tot enkele, nog maar gedeeltelijk opgegraven greppels die nog niet nader kunnen worden gedateerd.

De protohistorische sporen

Een aantal kuilen met scherven uit de Brons- en voornamelijk IJzertijd liggen her en der over het terrein verspreid. Nabij de noordelijke poel is dit aardewerk hoofdzakelijk afkomstig uit de vulling van paalkuilen van de woonstalhuizen en ook uit één van de Romeinse waterputten. Slechts één kuil, opgevuld met dunne lemige laagjes, bevatte enkel handgevormd aardewerk: 56 wand- en 5 randscherven van bijna evenveel individuen alsook 4 fragmenten van zoutgootjes (fig. 2: 1-2). Drie randfragmenten (fig. 2: 3-5) zijn van gesloten vormen met een rand die op de platte bovenkant versierd is met vingertopindrukken (zgn. vroege IJzertijd Harpstedter vorm waarvoor reeds Desittere 1967 voorlopers in de late Bronstijd aanhaalde), een ander randfragment hoort toe aan een cilinderhalsurn (*randloss Zylinderhalsgefäss*): het is dunwandig en geglad, met een rechtopstaande hals en afgeronde rand zonder lip (fig. 2: 6). Deze vorm komt in de beginfase van de late Bronstijd (ca 1000 v.Chr.) reeds voor, maar zou vooral in de latere late Bronstijd (ca 1000-800 v.Chr.) te dateren zijn (Desittere 1968, fig. VI a2; Ruppel 1990: 21,74; typentafel I,13,14). De gootjes, transportcontainers voor het zout vanuit de productieplaats aan de kust (zie nu bijv. Prilaux 2000 & 2003; Weller 2000),

¹ Het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed(VIOE), buitendienst Limburg, Jekerstraat 10, 3700 Tongeren

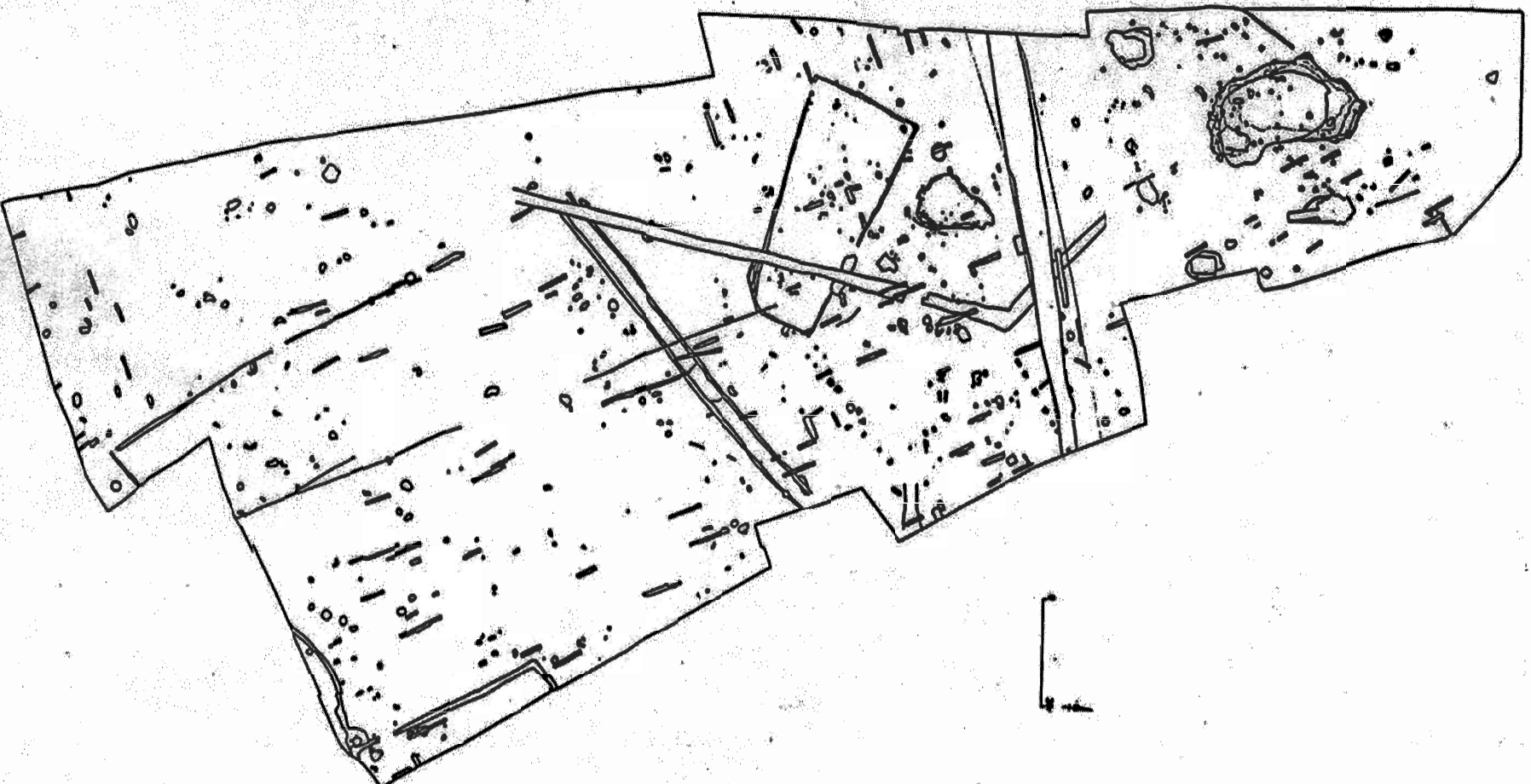

Fig. 1. Overzichtsplaan van de opgraving te Veldwezelt, alle periodes.

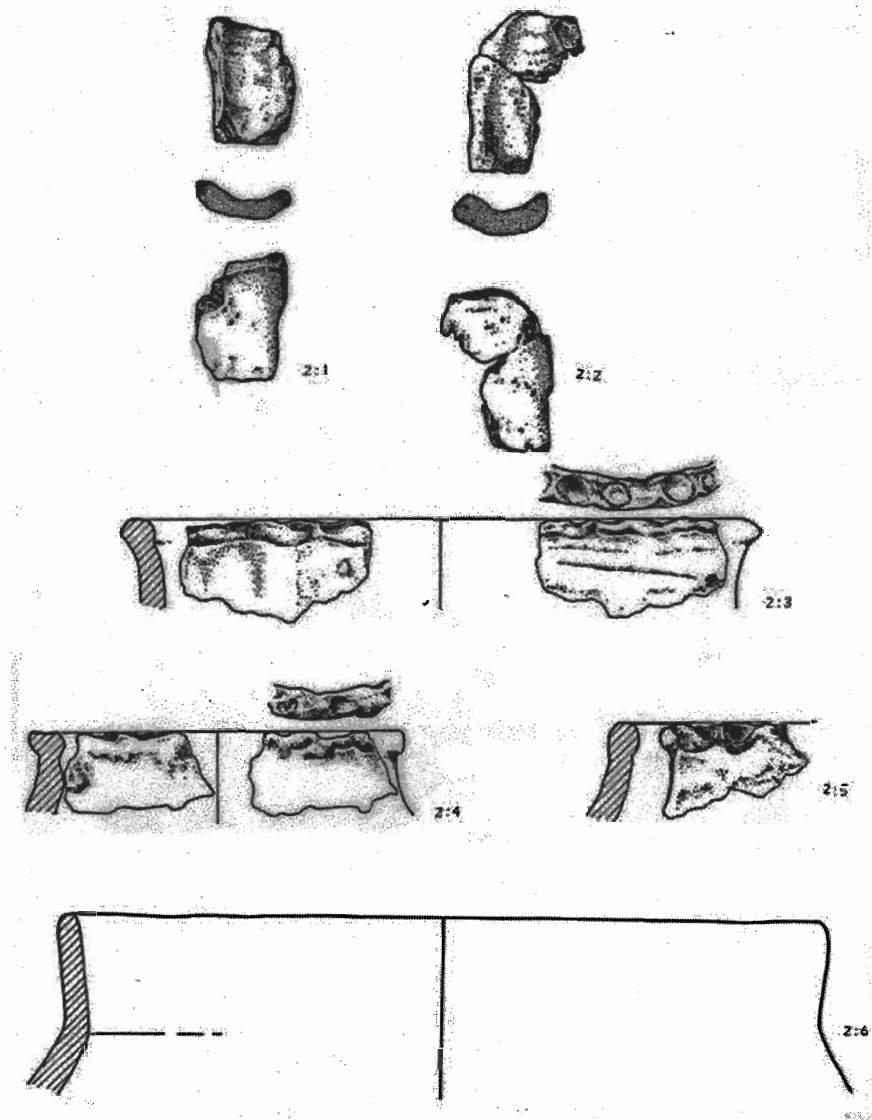

Fig. 2. Kuil 190 : zoutgootjes (1-2), randfragmenten met vingertopindrukken (3-5) en rand van een cilinderhalsurn (6) (schaal 1/2).

worden in Oss-Ussen door van den Broeke (1987) in de 6e eeuw v.Chr. gedateerd.

De meer zuidelijk gelegen sporen met handgevoerd aardewerk in de nabijheid van het enclos zijn gevarieerder in vorm en afmetingen. De vulling van één kuil met een afgeronde bodem leverde 4 scherven van een grote gesloten pot met uitstaande rand op (fig. 3). De grove magering van potgruis en kwarts, de aan de binnenkant hoekige overgang van schouder naar rand alsook de aan de buitenzijde opgelegde band met vingertopindrukken op deze overgang, laten toe dit individu te dateren in de late Bronstijd (ca 1100-800 v.Chr.) (van den Broeke 1991; Ball & Eimermann 2002).

Het enclos ligt in termen van microtopografie met zijn zuidoosthoek op het huidige 'hoogste' punt van het opgravingsterrein, dat noord- en zuidwaarts zachtjes afhelt. De aanwezigheid van de Bt-bodem onmiddellijk onder de bouwvoor geeft een indicatie

van de mate van erosie waaronder het terrein en de archeologische sporen hebben geleden. Een andere ruwe aanwijzing hiervoor is, rekening houdend met de nodige variabiliteit in hun dimensies, de diepte van de nokdragerpaalkuilen van de woonstalhuizen, die nergens 1 m bereikt. Ruwweg kan gesteld worden dat tussen 50 en 100 cm van de bovenkant van de sporen verdwenen is (zie Mûcher 1973; Bouten *et al.* 1985).

De gracht van het enclos bakent een noordwest-zuidoostgeoriënteerde, trapeziumvormige ruimte met een oppervlakte van ca 900 m² (63 x 63 x 30 x 17 m) af (fig. 4). Bij de zuidoostelijke hoek werd doorheen een eerste gracht een tweede uitgegraven die parallel met en aan de buitenzijde van deze eerste verloopt en die door de latere (schans)gracht wordt doorsneden. De gracht was bij de westhoek intentioneel onderbroken, en de aanwezigheid van een paalgat aan één van de grachtuiteinden lijkt dit te bevestigen: mogelijk betreft het hier een restant van

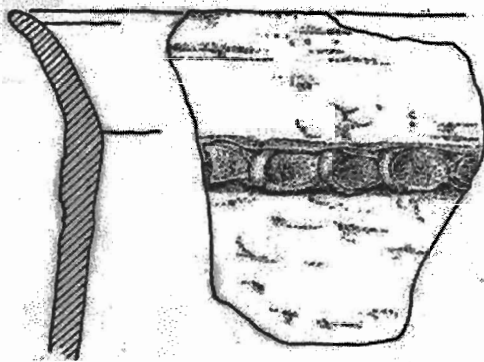

Fig. 3. Kuil 360 : randfragment met opgelegde band met vingertopindrukken (schaal 1/2).

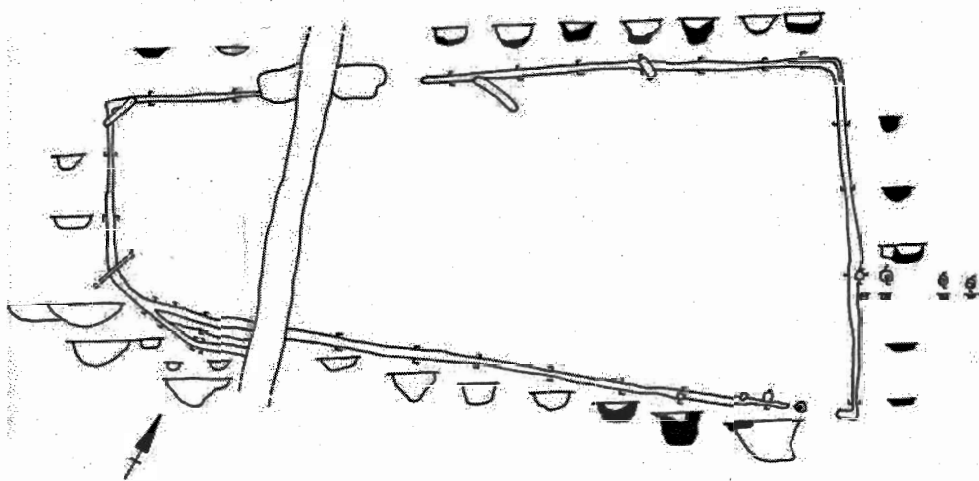

Fig. 4. Plan en profielen van de gracht van het enclos en van de palenrij (schaal van plan en profielen van paalkuilen : 1/600; schaal van grachtprofielen: 1/120).

een soort ingangsmarkering of -structuur. Ook aan de noordzijde van het enclos is er een onderbreking in de gracht. Het is nog onduidelijk of dit fenomeen aan differentiële erosie te wijten is, dan wel dat het hier een tweede ingang betreft. Vlakbij liggen twee kuilen waarvan één de gracht van het enclos doorsnijdt : de vulling ervan bevatte naast 3 brokjes verbrande (wand)leem ook een wandscherfje van handgevormd aardewerk in een vrij fijn baksel. De aanwezigheid van een wal van opgeworpen aarde uit de gracht kan niet worden gesubstantieerd.

De gracht heeft in het vlak een bovenbreedte tussen 35 en 75 cm en het overwegend komvormig profiel is nog tot een diepte tussen 10 en 50 cm onder het ontzode werkvlak bewaard. Rekening houdend met de globale erosie op het terrein kan de oorspronkelijke diepte 50 tot 150 cm bedragen hebben. Uit de 26 profielen die over de lengte van de gracht werden ingetekend blijkt dat aan de noordwestzijde de vulling bestaat uit een egale, zeer vondstarme licht- tot geelgrijze leemvulling bovenop een pakket waar gelijkaardige leem- en fijne inspoelingslaagjes elkaar afwisselen. Aan de korte westzijde van het enclos komen

enkel nog inspoelingslaagjes voor. Dit fenomeen heeft zich aan de korte oostzijde en een groot deel van zuidzijde niet voorgedaan : hier ligt de netvernoemde egale leemvulling rechtstreeks op de bodem van de gracht. Een voor de hand liggende verklaring hiervoor is dat dit deel van het terrein enigszins hoger lag en zich hier geen colluvatie voordeed, maar het is net zo goed mogelijk dat de bodem van de gracht in deze zone minder diep was uitgegraven. Nog een andere optie is dat, terwijl de rest van de gracht nog enige tijd bleef openliggen, deze zone reeds vrij snel na de uitgraving werd dichtgegooid. Dit laatste lijkt echter minder waarschijnlijk.

In de vulling van de volledig uitgespitte gracht werden nauwelijks artefacten aangetroffen. Dat de bijna totale afwezigheid van bijv. aardewerk niet verklaarbaar is door een combinatie van grove inzameltechniek en hoge fragmentatiegraad blijkt uit een eerste visuele inspectie van het zeefresidu van de grondmonsters, genomen over de ganse lengte van de gracht : op twee minuscule fragmentjes na bevond zich ook hierin geen handgevormd aardewerk. Rekening houdend met de beperkte bewaarde diepte

laat het gebrek aan vondsten, gecombineerd met de egale, ongelaaide vulling, toe te besluiten dat er weinig afval ter plaatse rondslingerde en dat de gracht niet lang na het uitgraven in één fase werd dichtgegooid, waarschijnlijk maar niet noodzakelijkerwijze met de voorheen uitgegraven aarde. Het feit dat de gracht slechts één oudere kuil, bij de ingang, doorsnijdt sluit hierbij aan. In deze kuilvulling kwamen behalve 6 wandfragmenten ook nog 2 randscherven van een open individu voor, dat vrij grof met chamotte en kiezel was gemagerd. De niet al te best bewaarde randen lijken bovenaan versierd met vingertopindrukken. De gracht werd schijnbaar gegraven op een (nog) niet of nauwelijks 'gebruikte' (in de zin van sporen achterlatende) locatie. Of het dichtgooien de volledige demping van de gracht inhield kan niet meer worden uitgemaakt.

Hoger werd reeds gewag gemaakt van een kuil die de gracht aan de noordzijde doorsnijdt. Dit fenomeen doet zich ook op andere plaatsen op zijn tracé voor, maar door gebrek aan vondstmateriaal kan de relatieve chronologie niet specifiek in de tijd gesitueerd worden. Toch willen wij in dit opzicht één paalkuil aanhalen. Zij bevatte geen vondsten, maar maakt wel deel uit van een rij van 4 paalkuilen waarvan geen enkele vondsten bevatte. In eerste instantie hebben wij deze rij als (midden)staanders van een houtbouw geïnterpreteerd, en bouwtechnisch ligt deze plattegrond dan in de lijn van de reeds vermelde Alphen-Ekeren woonstalhuizen (voor huistypes en *Hauslandschaften*: Slofstra 1991, Roymans 1996, Schinkel 1008, Gerritsen 2003; overzicht voor zand- en leemstreek in België: Bourgeois *et al.* 2003). Toch wijkt het in andere opzichten van de overige plattegronden af: behalve het feit dat dit de enige plattegrond is die de gracht snijdt, heeft het een andere oriëntatie (noordwest-zuidoost, d.i. deze van het enclos, i.p.v. zuidwest-noordoost), en zijn de afmetingen van paalkuilen en -kernen beduidend kleiner, wat ook geldt voor de (gereconstrueerde) lengte van de plattegrond: 9 m i.p.v. 13 à 16 m. Hoewel de constructie ook jonger dan de woonstalhuizen kan zijn, lijkt het uitzicht van die kuilvullingen eerder op een oudere leeftijd te wijzen. De combinatie van deze vaststellingen leidt ons ertoe deze structuur vóór de andere woonstalhuizen te dateren en aan het enclos te koppelen, hoewel er geen stratigrafische gegevens zijn om de eerste hypothese te staven en de tweede hypothese stratigrafisch moeilijk te onderbouwen is: de gracht was bij de aanleg van de houtbouw al opgevuld en waarschijnlijk niet meer als dusdanig in het toenmalige loopniveau herkenbaar. Immers, louter om redenen van stabiliteit kan men ervan uitgaan dat de bouwers niet één van hun nokdragers in vulgrond zouden ingraven. Er is echter geen dwingende reden om de rij paalkuilen te interpreteren als centrale dragers van een houtbouw. Een andere optie is dat het louter een rij palen betreft waarvan de betekenis

ons ontgaat en die eventueel in één of andere, voor ons onduidelijke relatie tot het enclos stond.

De sporen binnen het enclos zijn zeer gevarieerd van aard maar delen bijna allen een totaal gebrek aan vondstmateriaal. Eén kuil leverde 2 wandscherven op, waarvan één van besmeten handgevormd aardewerk samen met een bodemfragment van een ruwwandige Romeinse pot en een (glas?)slak. Verder vermelden wij nog de aanwezigheid, ongeveer centraal in het enclos, van een spiekertje (?) van 3,5 x 3,5 m met de vier palen op de vier windrichtingen en een klein afgerond oventje van 2 x 1,25 m. Beide structuren liggen zo dicht bij elkaar dat van een gelijktijdigheid geen sprake kan zijn. Uit het oventje werden 5 ruwwandige Romeinse wandscherven ingezameld, terwijl één van de spiekerpaalkuilen een klein Romeins wandfragmentje (kruik) opleverde.

Datering en interpretatie

Een datering van het gebruik, of tenminste de eindfase van het enclos, kan in principe enkel steunen op gegevens uit het enige betekenisgevende element ervan dat bewaard is, nl. de gracht. Chronologisch bruikbaar vondstmateriaal uit de vulling hiervan is niet voorhanden en het beschikbare schervenmateriaal leert ons enkel dat de gracht uit gebruik ging in een periode dat handgevormd aardewerk aanwezig was. Het handvol aardewerkscherven uit de kuil die door de gracht wordt doorsneden levert niet onmiddellijk een bruikbare terminus post quem voor de gracht. Hoewel wij nog geen duidelijk zicht hebben op de interne chronologie van de inheems-Romeinse nederzetting en het enclos in feite ook hiervan een onderdeel zou kunnen uitmaken, nemen wij toch aan dat nederzetting en enclos twee in de tijd gescheiden fenomenen zijn. Een eerste argument hiervoor is de afwijkende oriëntatie t.o.v. de totnogtoe geïdentificeerde Romeinse nederzettingsstructuren: woonstalhuizen, spiekers, keldertje en, onder voorbehoud, de landweg, liggen zuidoost-noordwest, het enclos noordwest-zuidoost. Zoals reeds opgemerkt, menen wij ook dat de afwezigheid van vondsten uit de grachtvulling kan betekenen dat het enclos op een qua nederzettingssintensiteit 'leger' terrein lag. Indien de woonstalhuizen en spiekers vlakbij in gebruik waren, zou men meer rondslingerende restanten van menselijke activiteiten in de vulling kunnen verwachten.

Op dit ogenblik kunnen wij dan ook enkel stellen dat vierhoekige enclos globaal genomen in de midden- en late IJzertijd worden gedateerd (Leman-Deliverie 1999), schijnbaar zelfs vanaf de late Bronstijd of vroege IJzertijd (Fontijn 2002), en dat Veldwezelt binnen deze brede 'fourchette' zal thuishoren.

Een interpretatie van het enclos is eveneens nog onduidelijk. Enerzijds ontbreken gegevens over

de context (nederzetting, grafveld) waarin het functioneerde. Anderzijds is tafonomisch onderzoek niet mogelijk bij gebrek aan vondstcategorieën, of combinaties hiervan, die ons door hun analyse (kwantitatief, kwalitatief, ruimtelijk) een idee kunnen verschaffen over depositionele (en post-depositionele) processen. Ook de sporen in en om het enclos verstrekken in dit opzicht geen informatie.

In feite zijn de oriëntatie, de morfologie en oppervlakte (een vierhoekig, trapeziumvormig complex met 1 (of 2 ?) niet-axiale ingang(en) en de landschappelijke inplanting (een goed gedraineerde heuveltop) van het enclos de enige bruikbare gegevens. Men kan ervan uitgaan dat aan alledrie, maar in elk geval de vorm, een doelbewuste keuze ten grondslag lag, wat ook de functie(s) van het enclos was(ren). Er was een duidelijke intentie om een ruimte af te bakenen t.o.v. de buitenwereld (Leman-Delerville 1999). Voor de functionaliteit hiervan kan een heel scala aan interpretaties op verschillende niveaus aangereikt worden, gaande van een residentieel over funerair/cultueel tot cultueel complex (zie bijv. Annaert 1993 & 1995/1996; Brunauw 1996; Leman-Delerville 1999, Leroux *et al.* 1999; Marion & Blancquaert 2000; Fontijn 2002; Malrain *et al.* 2002; Gerritsen 2003:150-167).

Besluit

Het archeologisch meest tastbare resultaat van het onderzoek te Veldwezelt zijn de restanten van een inheems-Romeinse nederzetting. Op basis van het weinige vondstmateriaal, al dan niet in secundaire context, mogen wij besluiten dat op dezelfde plek in de late Bronstijd en IJzertijd eveneens mensen actief waren. De locatie was in elk geval in de ogen van een groep mensen geschikt om een enclos aan te leggen, wat het motief (of motieven) hiertoe dan ook moge geweest zijn. Gezien de magere archeologische resten van deze mensen zich verder beperken tot wat kuilen en scherven zou het des te interessanter zijn indien de palenrij bij het enclos een huisplattegrond zou te vertegenwoordigen. Immers, sporen van protohistorische woonstructuren ontbreken nagenoeg volledig op onze leemgronden. Vondstmeldingen van aardewerkscherven en crematieresten in de onmiddellijke nabijheid van het opgravingsterrein wijzen wellicht op de aanwezigheid van een met de nederzetting geassocieerd grafveld.

Met in het achterhoofd de verdwijning van een aanzienlijke oppervlakte van het cultuurlandschap door de verdere ontginning in deze groeve, én door de toekomstige grootschalige leemafravingen in Zuid-Limburg in het kader van de zogenaamde "leembank", dringt zich de noodzaak op om een geïntegreerde onderzoeksstrategie uit de dokteren. Enkel door het onderzoek van het cultuurlandschap vanuit diverse invalshoeken binnen diverse

disciplines, kan de diachronische interactie/symbiose tussen mens en landschap enigszins worden geduid en begrepen (Haselgrove *et al.* 2001). Op deze manier kan een dergelijke grootschalige vernietiging van het bodemarchief archeologisch maximaal benut worden. Het euvel van het kleinschalig nederzettingsonderzoek in Limburgs Haspengouw, zowel in het verdere (bijv. nederzettingen te Rosmeer en Riemst-Vlijtingen : zie respectievelijk De Boe & Van Impe 1979; Vanderhoeven 1978) als in het recentere verleden (bijv. Riemst, Tongeren : Pauwels & Vanderhoeven; Pauwels in Bourgeois *et al.* 2003, appendix) kan zo worden verholpen.

Bibliografie

- ANNAERT R., 1993. De Viereckschanze op de Alfsberg te Kontich (prov. Antwerpen): meer dan een cultusplaats, *Archeologie in Vlaanderen*, III: 53-125.
- ANNAERT R., 1995/1996. De Alfsberg te Kontich (prov. Antwerpen). Eindrapport, *Archeologie in Vlaanderen*, V: 41-67.
- BALL E. & EIMERMANN E., 2002. Nieuwe bronstijdaard ewerkcomplexen uit het buitengebied van Cuijk. In : FOKKENS H. & JANSEN R., 2002: 25-44.
- BOURGEOIS J. *et al.*, 2003. *Bronze Age and Iron Age Communities in North-Western Europe*, Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, Brussel.
- BOUTEN W. *et al.*, 1985. Ontstaan en erosie van de lössleemgronden in Zuid-Limburg, *K.N.A.G. Geografisch Tijdschrift*, XIX, 3: 192-208.
- BRUNAUW J.-L., 1996. *Les religions gauloises. Rituels celtiques de la Gaule indépendante*, Paris.
- DE BOE G. & VAN IMPE L., 1979. *Nederzetting uit de IJzertijd en Romeinse villa te Rosmeer*, Archaeologia Belgica, 216, Brussel.
- DESITTERE M., 1967. Die Grosskeramik der Urnenfelderkultur in Belgien und den Niederlanden und der sogenannte Harpstedter Stil, *Helinium*, VII: 260-271.
- DESITTERE M., 1968. *De urnenveldenkultuur in het gebied tussen Neder-Rijn en Noordzee (periodes Ha A en B)*, Dissertationes Archaeologicae Gandenses, XI, Brugge.
- FOKKENS H. & ROYMANS N. (eds), 1991. *Nederzettingen uit de bronstijd en de vroege IJzertijd in de Lage Landen*, Nederlandse Archeologische Rapporten 13, Amersfoort.

- FOKKENS H. & JANSEN R. (eds), 2002. *2000 jaar bewoningsdynamiek. Brons- en IJzertijdbewoning in het Maas-Demer-Scheldegebied*, Leiden.
- FONTIJN D., 2002. Het ontstaan van rechthoekige 'cultusplaatsen'. In: FOKKENS H. & JANSEN R., 2002: 149-172.
- HASELGROVE C. et al., 2001. *Understanding the British Iron Age : An Agenda for Action. A Report for the Iron Age Research Seminar and The Council of the Pre-historic Society*, Salisbury.
- GERRITSEN F., 2003. *Local Identities. Landscape and community in the late prehistoric Meuse-Demer-Scheldt region*, Amsterdam Archaeological Studies, 9, Amsterdam.
- LEMAN-DELERIVE G., 1999. Fouilles occasionnées par les travaux du TGV Nord. 3e partie : synthèse. Les enclos quadrangulaires en Gaule Belgique, *Revue du Nord*, LXXXI, 333: 7-22.
- LEROUX G. et al., 2002. *Enclos gaulois et gallo-romains en Armorique. De la prospection aérienne à la fouille entre Blavet et Mayenne*, Documents archéologiques de l'Ouest, Rennes.
- MALRAIN F. et al., 2002. *Les paysans gaulois*, Collection des Hesperides, Paris.
- MARION S. & BLANQUAERT G. (éds), 2000. *Les installations agricoles de l'âge du Fer en France septentrionale*, Études d'histoire et d'archéologie, 6, Paris.
- Mücher J., 1973. Enkele aspecten van de loess en zijn noordelijke begrenzing, in het bijzonder in Belgisch en Nederlands Limburg en in het daaraangrenzende gebied in Duitsland, *K.N.A.G. Geografisch Tijdschrift*, VII, 4: 259-276.
- PRILAUX G., 2000. Note préliminaire sur les établissements protohistoriques spécialisées dans la production de sel sur l'autoroute A16. In: MARION S. & BLANQUAERT G., 2000 : 209-236.
- PRILAUX G., 2003. *La production du sel à l'Age du Fer. Contribution à l'établissement d'une typologie à partir des exemples de l'autoroute A16*, Protohistoire européenne, 5, Montagnac.
- ROYMANS N. & THEUWS F. (eds), 1991. *Images of the Past. Studies on Ancient Societies in Northwestern Europe*, Studies in Prae- and Protohistory, 7, Amsterdam.
- ROYMANS N., 1996. The sword or the plough. Regional dynamics in the romanisation of Belgic Gaul and the Rhineland area. In: ROYMANS N. (ed.), *From the sword to the plough. Three studies on the earliest romanisation of Northern Gaul*, Amsterdam Archaeological Studies, 1, Amsterdam: 9-126.
- RUPPEL T., 1990. *Die Urnenfelderzeit in der nieder-rheinischen Bucht*, Köln
- VAN DER SANDEN W. & VAN DEN BROEKE P. (eds.), 1987. *Getekend zand. Tien jaar archeologisch onderzoek in Oss-Ussen*, Waalre.
- SCHINKEL K., 1998. Unsettled Settlement, Occupation Remains From The Bronze Age and the Iron Age at Oss-Ussen. The 1976-1986 Excavations. In: FOKKENS H. (ed.), *The Ussen Project: The First Decade of Excavations at Oss*, *Analecta Praehistorica Leidensia* 30, Leiden: 5-305.
- SLOFSTRA J., 1991. Changing Settlement Systems in the Meuse-Demer-Scheldt area during the Early Roman Period. In: ROYMANS N. & THEUWS F., 1991: 131-199.
- VANDERHOEVEN M., 1978. *Sporen van een nederzetting uit de IJzertijd op de Kayberg te Vlijtingen*, Publikaties van het Provinciaal Gallo-Romeins Museum te Tongeren, 24, Tongeren.
- VAN DEN BROEKE P., 1987. De dateringsmiddelen voor de IJzertijd van Zuid-Nederland. In: VAN DER SANDEN W. & VAN DEN BROEKE P., 1987: 23-43.
- VAN DEN BROEKE P., 1991. Nederzettingsaardewerk uit de late bronstijd in Zuid-Nederland. In: FOKKENS H. & ROYMANS N., 1991: 193-211.
- WELLER O., 2000. L'exploitation du sel marin dans le nord de la France durant le second âge du Fer. L'apport majeur des fouilles de l'autoroute A16. In: MARION S. & BLANQUAERT G. (eds), 2000: 237-250.

ARCHÉOLOGIE
et
sciences des origines

° 315 JUILLET-AOÛT 2006

LA BELGIQUE ROMAINE

DEVENIR ROMAIN

AGGLOMÉRATIONS
ET CAMPAGNES

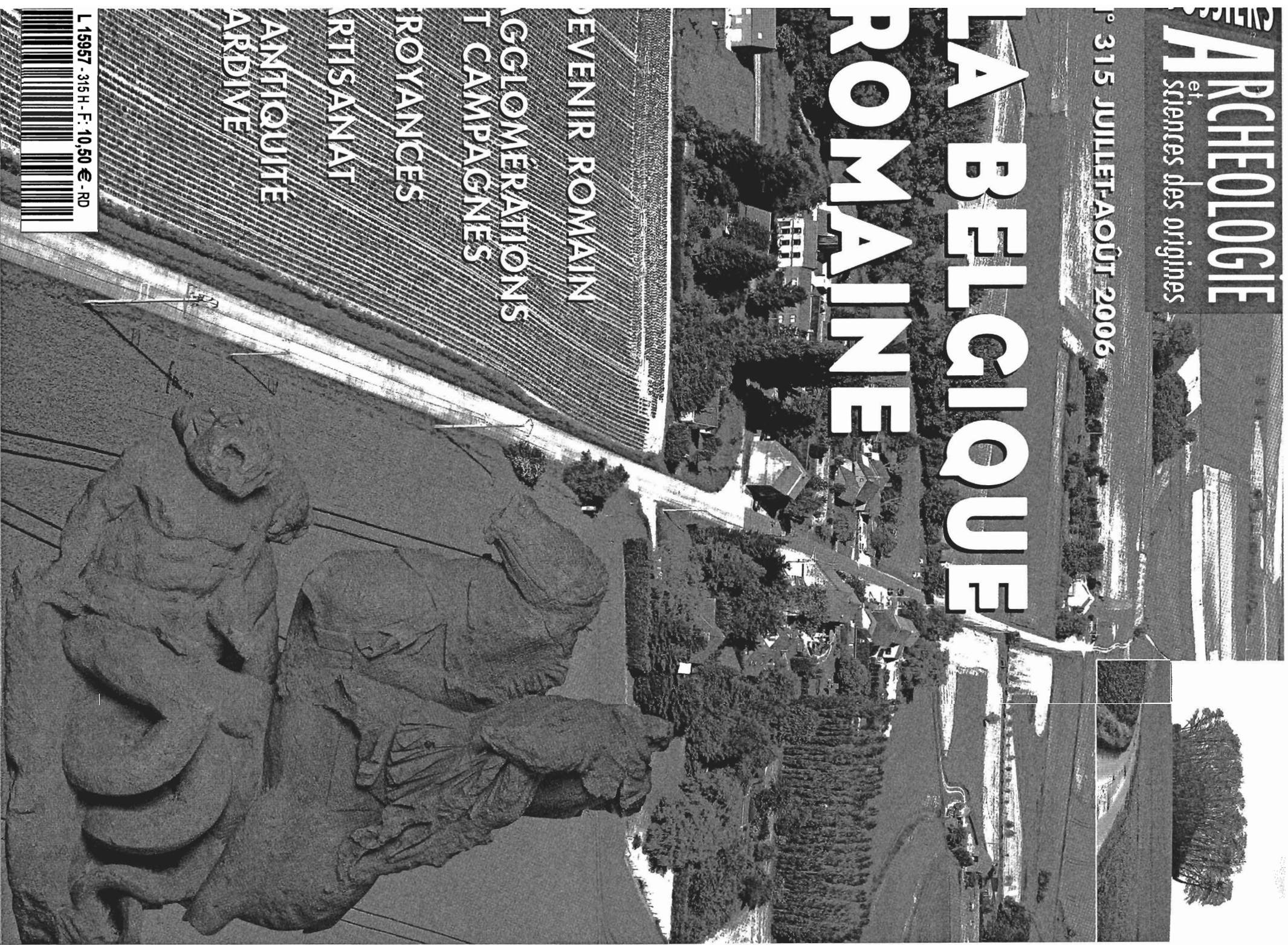
ROYANCES

ARTISANAT

ANTIQUITE
ARDIVE

L 15957 - 315 H - F: 10,50 € - RD

Veldwezelt

Vues socio-économiques nouvelles sur les campagnes

PAR ALAIN VANDERHOEVEN, EN COLLABORATION AVEC DIRK PAUWELS, GEERT VYNCKIER ET ELKE WESEMAEL

L'économie antique repose sur le monde rural, et la capitale des Tongres est appelée à vivre une relation privilégiée avec les campagnes d'autant que la richesse est terrienne dans cette zone agricole fertile. Du coup, l'arrière-pays urbain va connaître un développement exceptionnel qui est bien caractérisé par les *villae* gallo-romaines. La découverte d'un nouveau site à Veldwezelt, oblige à modifier l'image traditionnelle que nous avons des campagnes dans la partie centrale de la *civitas Tungrorum*.

Veldwezelt : la fouille de sauvetage, précédant l'extraction de l'argile. © VIOE.

UN PAYSAGE DE VILLAS

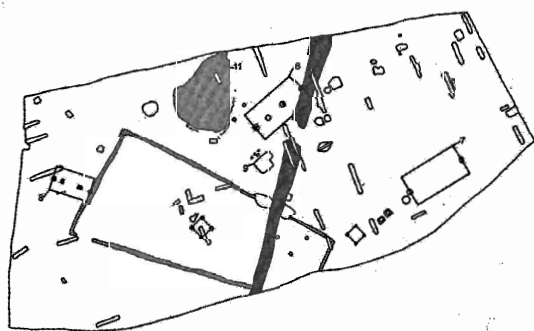
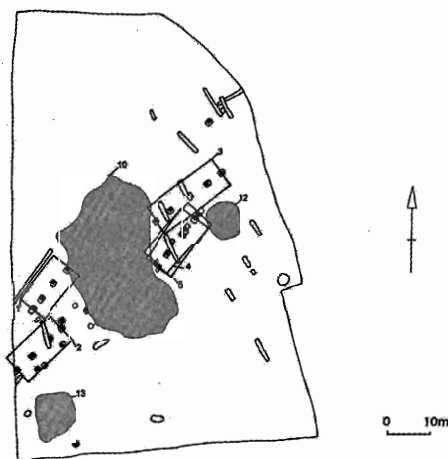
LE CAPUT CIVITATIS des *Tungri* vivait des richesses générées par les exploitations agricoles de la campagne environnante. Ces richesses étaient pour une grande part réinvesties dans la construction des maisons urbaines et dans le financement des monuments publics.

Ainsi, dans le secteur qui se situe entre Tongres et Maastricht, agglomération localisée sur la Meuse, à environ 15 km à l'est de la capitale, plusieurs dizaines de *villae* ont été retrouvées au cours des dernières décennies. Leurs origines remontent à l'époque augustéenne, voire même à une époque antérieure. Au début de leur existence, ces installations agricoles liées aux premières générations étaient encore largement constituées par des maisons-étables, des fermes

de plan rectangulaire, intégrant, sous un même toit, une partie réservée à l'étable et une autre à l'habitat ; la tradition architecturale de l'Âge du Fer est ainsi maintenue. Mais dans la deuxième moitié du Ier siècle, ces sites se transforment peu à peu ; ils donnent finalement lieu à des constructions extrêmement différentes. En grande partie, elles sont bâties en matériaux durs et offrent le plan typique d'une *villa* gallo-romaine, dotée d'un habitat luxueux dans la *pars urbana* et d'annexes dans la *pars rustica*. Les logis sont souvent pourvus d'une installation de bains, plus ou moins élaborée, de plusieurs hypocaustes, et sont décorés de peintures murales présentant des thèmes directement inspirés par le monde romain classique (imitations de plaques de marbre, scènes mythologiques, gladiateurs, etc.).

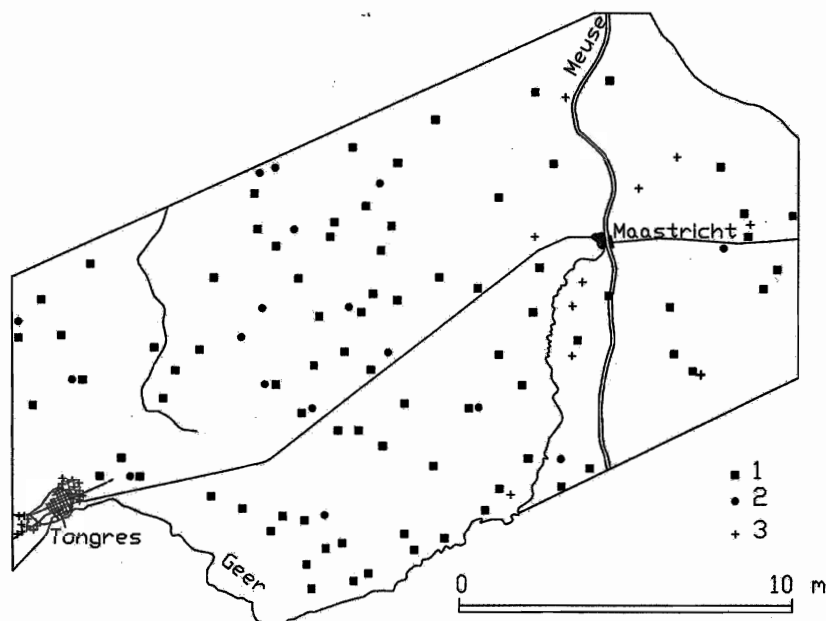
Quant à la production agricole, on a toujours supposé que celle-ci était caractérisée par une monoculture céréalière, vu les qualités et le potentiel du sol naturel de la région, le loëss, et la présence d'entrepôts à blé ou *horrea*, non seulement en périphérie de la ville romaine de Tongres, mais aussi dans les centres ruraux et au sein des domaines agricoles.

De plus, l'armée romaine, concentrée sur le *limes* rhénan, avec ses besoins spécifiques en blé, constituait un marché idéal pour les grands propriétaires de la partie centrale de la cité des Tongres. Enfin, durant les périodes médiévales et modernes, et jusqu'aujourd'hui, la culture de céréales a toujours prédominé dans la campagne aux environs de Tongres.

UNE STRUCTURE D'HABITAT ET DE PRODUCTION DIFFÉRENTE

Une découverte fortuite puis des fouilles de sauvetage à Veldwezelt, à environ 5 km à l'ouest de Maastricht, nous obligent à modifier l'image traditionnelle que l'on pouvait avoir du paysage gallo-romain dans la partie centrale de la *civitas Tungrorum*. Cette fouille s'est étendue sur une superficie de plusieurs hectares, et elle est toujours en cours. Toutefois, on peut raisonnablement proposer une première interprétation du site.

À la fin des années 1990, des terrains destinés à l'exploitation de l'argile pour la production de briques, furent prospectés à plusieurs reprises. Rien de ce qu'on trouvait à la surface du sol ne laissait supposer la présence d'importants vestiges archéologiques dans le sous-sol. Ce fut donc une surprise de voir apparaître des traces d'occupations anciennes appartenant à plusieurs périodes au moment de la mise en exploitation de l'argilière.

Les structures remontant à l'époque romaine comprennent au moins huit maisons-étables de type indigène, concentrées à l'intérieur d'un enclos et organisées autour de deux puits et de deux mares artificielles. Nous estimons qu'environ trois quarts du site a été fouillé. Dans la partie nord, au moins cinq maisons ont été relevées. Elles sont parfois superposées, indiquant plusieurs phases d'occupation. Deux maisons-étables ont été incendiées ; les trous de pieux qui les matérialisent, au centre, étaient remplis d'argile brûlée.

Dans la partie sud, au moins trois plans de maisons-étables se dessinent. En outre, les restes de deux petits greniers et d'une petite cave, construite partiellement en pierre, en terre et en bois, ont été reconnus. Cette cave a également été incendiée. Contrastant avec la partie nord du site, où les fosses étaient plutôt rares, la partie sud a révélé un grand nombre de fosses. Une partie de ces structures avait une fonction artisanale, en particulier celles contenant de petits bassins en bois. D'autres semblent avoir eu une fonction rituelle, au moins à la fin de leur existence, puisque des

Le monde rural romain entre Tongres et Maastricht :
1: villae ; 2: tumulus ;
3 : tombe. © VIOE.

Veldwezelt : plan du site fouillé :
1-8. maisons-étables ; 9. cave ;
10-11. mares ; 12-13. puits.

Veldwezelt : petite cave incendiée. © VIOE.

objets intacts ou quasi intacts étaient soigneusement déposés sur le fond de ces fosses, avant leur remplissage.

Les deux mares ont des dimensions et des formes différentes. La plus grande, située dans la zone nord du site, offre un diamètre variant de 30 m à 40 m, la plus petite, située dans la zone sud, a un diamètre d'environ 28 m. Au sud et à l'est, elle était délimitée par une série de petits trous de poteaux appointés. La campagne de fouille la plus récente a permis de mettre au jour deux fossés parallèles distants d'environ 3,50 m. Il s'agit sans doute d'une route secondaire reliant le site à la grande chaussée de Tongres à Cologne et au vicus de Maastricht, situé à peine à 5 km à l'est. Plus au sud du diverticule, les

vestiges d'un four ont été fouillés. Sa fonction reste mystérieuse, mais il date probablement de l'époque romaine.

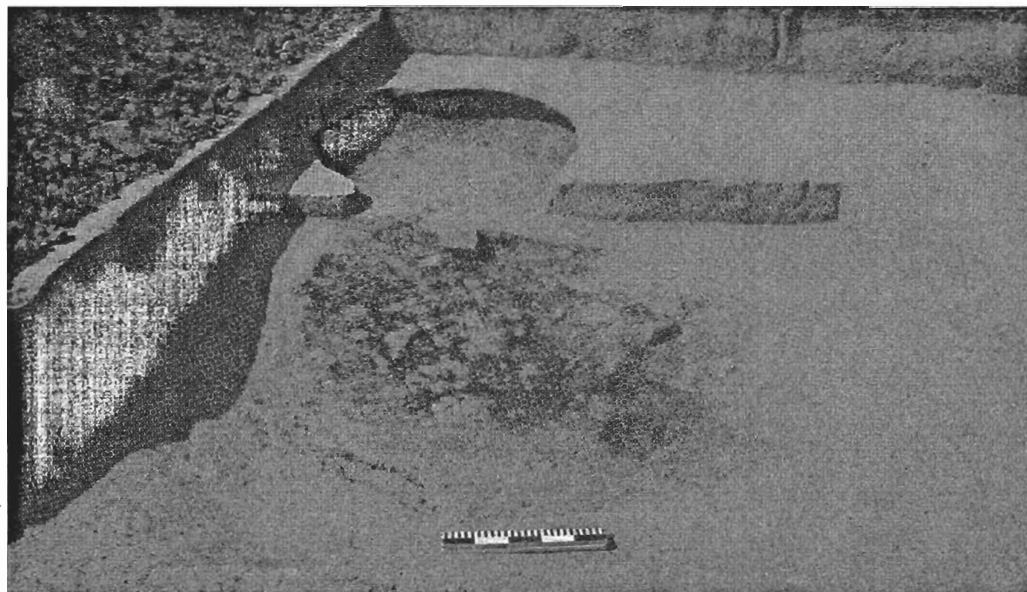
Un premier inventaire du matériel archéologique indique que le site a été occupé au moins dès le milieu du Ier siècle et jusqu'au IIIe siècle. Il a connu au moins deux incendies ; le premier, datant vraisemblablement du Ier siècle, a détruit plusieurs maisons-étables dans le secteur nord du site, le deuxième, datant du IIIe siècle, a atteint la petite cave dans le secteur sud.

Les vestiges ainsi que les déchets attestent deux activités économiques au moins : l'élevage et la métallurgie. La grande majorité des constructions fouillées sont des maisons-étables, et les deux mares occupent une place centrale dans l'organisation spatiale du site. En outre, le remplissage de la mare nord et des deux puits a fourni un grand nombre de scories.

À droite.
Veldwezelt : découverte de passes-guides dans un dépôt.
© VIOE.

Ci-dessous.
Les passes-guides après restauration. © VIOE.

Veldwezelt : four. © VIOE.

La découverte du site de Veldwezelt, occupé pendant tout le Haut-Empire, détonne dans un paysage supposé être dominé par des *villae* gallo-romaines traditionnelles. Le cas de Veldwezelt n'est pas unique. Un site semblable fut fouillé à Kerkrade (Pays-Bas), dans une région également dominée par les *villae* gallo-romaines. Puisque le site de Veldwezelt n'a pas été détecté par la prospection, on peut présumer que beaucoup d'autres sites de ce type se cachent dans le sous-sol de la partie centrale de la *civitas Tungrorum*.

L'ÉLEVAGE COMME PARAMÈTRE PRINCIPAL

Nous touchons là une autre dimension de l'économie rurale dans les environs de Tongres. Tandis que les *villae* gallo-romaines sont caractérisées par des bâtiments en matériaux durs, par une division interne entre une partie habitée et une partie organisée pour la production agricole et par la culture des céréales, les sites du type de Veldwezelt et de Kerkrade sont d'une autre nature. Ils sont entièrement constitués par des maisons-étables, construites en terre et bois, et sont orientés vers l'élevage, vraisemblablement de bovidés. On a toujours supposé que l'élevage des bovidés se pratiquait davantage dans la partie nord de la cité des Tongres, une région sablonneuse, impropre à la culture céréalière, mais où l'on peut vivre d'un élevage extensif. Les sites du type Veldwezelt et Kerkrade suggèrent donc que l'élevage a pris aussi une place importante dans le système économique de la partie centrale de la *civitas Tungrorum*. Il n'est pas encore possible de comprendre l'organisation de ce système d'élevage. Une hypothèse audacieuse mais attrayante suggère que les animaux

passaient la première partie de leur vie dans la région sablonneuse du nord de la *civitas* pour passer leur dernier été dans les pâturages plus fertiles relevant de la zone loëssique, proche du chef-lieu de cité. Un tel système ressemble un peu à celui de la transhumance, bien connu dans le monde méditerranéen. Cela implique que le travail et la vie quotidienne sur le site de Veldwezelt étaient dominés par un calendrier agricole strict. Après l'abattage saisonnier et avant le début de l'hiver, les habitants pouvaient se livrer à d'autres activités, notamment la métallurgie par exemple, comme le laissent supposer les nombreuses scories retrouvées dans la partie nord du site. ■

Veldwezelt : la grande mare en cours de fouille. © VIOE.

BIBLIOGRAPHIE

- DIJKSTRA, J., "Aanvullend archeologisch onderzoek (AAO), vindplaats Kerkrade-Winckelen : verkaveling Maar-West", dans *Rapportage Archeologische Monumentenzorg*, 51, Amersfoort, 1997.
- KOOISTRA, L., *Borderland farming. Possibilities and limitations of farming in the Roman period and Early Middle Ages between the Rhine and Meuse*, Amersfoort, 1996.
- ROYMANS, N., "The sword or the plough. Regional dynamics in the romanisation of Belgic Gaul and the Rhineland area", dans N. ROYMANS (Ed.), "From the sword to the plough. Three studies on the earliest Romanisation of Northern Gaul", dans *Amsterdam Archaeological Studies* 1, Amsterdam, 1996, pp. 9-126.

Limbourg

Het Oude Land van Loon

JAARGANG 85 / 2006, Nr. 4

Driemandelijks - 4de kwartaal 2006

Afgeefkantoor: 3590 Diepenbeek |

Lit.: H. BAILLIEN, *Het Sint-Jacobsgasthuis van Tongeren, herberg voor pelgrims naar Santiago en ziekenhuis voor de poorters*. Tongeren, 1962; G. HENSEN, M. SCHURMANS, A. VANDERHOEVEN & G. VYNCKIER, *Tongeren: Clarissenstraat*, in: G. CREEMERS & A. VANDERHOEVEN (red.), *Archeologische kroniek van Limburg 2001*, in: *Limburg-Het Oude Land van Loon* 85, 2006, 47-50.

9 Veldwezelt (Lanaken): sporen uit de prehistorie, de Romeinse tijd en de postmiddeleeuwse periode [Alain Vanderhoeven¹⁶, Geert Vynckier¹⁷ & Elke Wesemael¹⁸]

Het archeologisch onderzoek in de leemgroeve van NV Vanderzanden in Veldwezelt kon in 2002 en 2003 worden verdergezet. Aan de in 2001 onderzochte zone van ca. 1 ha (Pauwels e.a. 2003; Wesemael 2006) werd een oppervlakte van 2,7 ha toegevoegd. Daarin kwamen sporen uit de prehistorie, de Romeinse tijd en de postmiddeleeuwse periode aan het licht.

Het oudste spoor is een lichtgrijze, voor-Romeinse greppel die een onregelmatige rechthoek van ca. 25 m x 65 m beschrijft (fig. 13: 1). In de westelijke hoek is een onderbreking van ca. 4,5 m, in de zuidelijke hoek is de greppel over een afstand van ca. 10 m ont dubbeld en plaatselijk zelfs verdrievoudigd. De greppel heeft een komvormig profiel, is op het werkvlak van de opgraving gemiddeld ca. 0,75 m breed en 0,20 à 0,50 m diep. Nergens zijn in de vulling vondsten aangetroffen. Alleen nabij de onderbreking in de westelijke hoek konden wat fragmentjes houtskool en verbrand bot ingezameld worden. De voor-Romeinse datering van het spoor is dan ook niet op vondsten gebaseerd, maar op het feit dat de structuur door een rij middenstaanders van een Romeins tweeschepig woonstalhuis wordt doorsneden.

De opgravingen van 2002 en 2003 hebben het mogelijk gemaakt de plattegrond van de in 2001 ontdekte inheems-Romeinse landelijke nederzetting in belangrijke mate aan te vullen. Tussen de talrijke paalkuilen zijn de rijen middenstaanders van drie tweeschepige woonstalhuisen herkenbaar. Van een eerste constructie zijn alleen de twee middenstaanders die in de korte zijden stonden nog bewaard gebleven (fig. 13: 2). Van een tweede is de waarschijnlijk nog volledige rij van vier posten bewaard (fig. 13: 3). Van een derde zijn eveneens vier centrale nokdragers herkenbaar, maar hun afmeting en onderlinge schikking verschillen enigszins van alle andere tot nu toe in Veldwezelt geregistreerde plattegronden (fig. 13: 4). Zo

¹⁶ IAP Buitendienst Tongeren.

¹⁷ IAP Buitendienst Tongeren.

¹⁸ ARON bvba.

berg voor pelgrims naar Santiago
 EN, M. SCHURMANS, A. VANDER-
 CREEMERS & A. VANDERHOEVEN
 burg-Het Oude Land van Loon

torie, de Romeinse tijd
 lerhoeven¹⁶, Geert

derzanden in Veldwezelt kon in
 chte zone van ca. 1 ha (Pauwels
 ha toegevoegd. Daarin kwamen
 eleeuwse periode aan het licht.

die een onregelmatige rechthoek
 hoek is een onderbreking van ca.
 nd van ca. 10 m ontdubbeld en
 vormig profiel, is op het werk-
 0,50 m diep. Nergens zijn in de
 g in de westelijke hoek konden
 den. De voor-Romeinse datering
 op het feit dat de structuur door
 onstalhuis wordt doorsneden.

maakt de plattegrond van de in
 n belangrijke mate aan te vullen.
 van drie tweeschepige woonstal-
 twee middenstaanders die in de
 een tweede is de waarschijnlijk
 in een derde zijn eveneens vier
 inge schikking verschillen enig-
 le plattegronden (fig. 13: 4). Zo

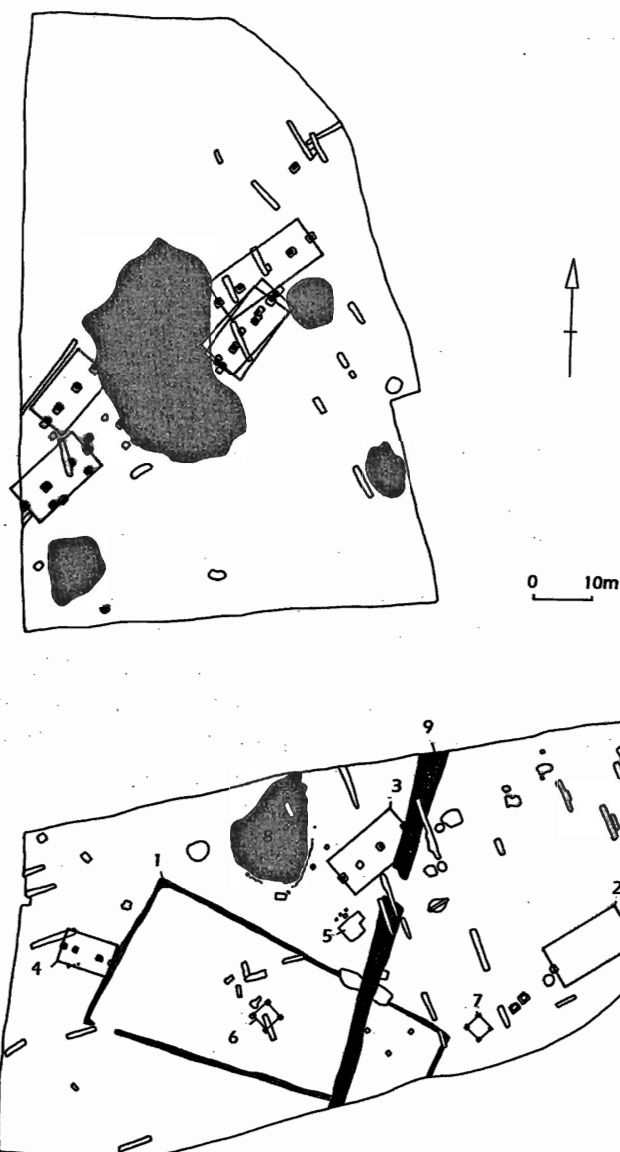

Fig. 13: Veldwezelt: overzichtsplattegrond van de sporen.

zijn de kuilen van de middenstaanders een stuk kleiner en zijn ze niet op onderling regelmatige afstand maar twee aan twee gekoppeld over de lengte van het gebouw gerangschikt. Het is overigens deze afwijkende plattegrond die de voor-Romeinse greppel, hierboven beschreven, doorsnijdt. In 2002 werd ook nog een kleine kelder van ca. 2,60 m x 3 m opgegraven (fig. 13: 5 en fig. 14). De bewaarde diepte bedraagt nog slechts 0,80 m. De kelderwanden zijn aan twee zijden van mergelblokken vervaardigd en aan twee zijden van hout en leem. De constructie lijkt geïsoleerd te hebben gestaan. Er zijn immers geen andere gebouwsporen die op de kelder aansluiten waargenomen. De deels mergelstenen, deels houtlemen kelder is in de 3de eeuw afgebrand. De vulling bestaat uit een dikke brandlaag en zowel de mergelstenen als de lemen wanden vertonen intense brandsporen. Op het terrein waren ook de palen van een tweetal zgn. graanspijkers zichtbaar (fig. 13: 6 en 7). Het is mogelijk dat sommige, op het eerste gezicht geïsoleerde paalkuilen van nog andere spijkers deel hebben uitgemaakt.

De nieuwe opgravingscampagne bracht ook een drinkpoel aan het licht (fig. 13: 8). Het betreft een kleinere variant van de poel die in 2001 was opgegraven. Hij heeft een onregelmatige plattegrond met een maximale diameter van ca. 28 m. Aan de oostzijde tekent zich een rij sporen van kleine, ronde aangepunte paaltjes af. Het zijn de resten van een beschoeiing van de drinkpoel, allicht daar gemaakt om het nabijgelegen woonstalhuis tijdens overstromingen van de poel droog te houden. Tussen de woonstalhuizen zijn diverse kuilen aangelegd. Sommige moeten een ambachtelijke functie gehad hebben, zoals enkele kuilen met ingegraven rechthoekige houten (water)bekkens. Andere wekken de indruk een rituele functie gehad te hebben. Een in het oog springend voorbeeld van deze laatste categorie is een kuil met circelvormige plattegrond, rechte wanden en een vlakke bodem. De wanden moesten met vlechtwerk zijn bekleed, dat vlak voor het dichtgooien uit de kuil is genomen. Op de bodem zijn, voor het dichtgooien, verbrijzeld aardewerk en dakpannen uitgestrooid.

Al deze Romeinse sporen worden aan de zuidoostzijde door twee parallelle greppels begrensd (nog niet in de overzichtsplattegrond opgenomen). Ze hebben een komvormig profiel, zijn ca. 0,75 m breed en 0,20 à 0,40 m diep en liggen ca. 3,50 m van elkaar. Waarschijnlijk markeren ze het tracé van een zijweg of diverticulum, waarlangs de nederzetting was aangelegd. Ten zuiden van deze weg kwamen geen sporen uit de Romeinse tijd meer aan het licht, maar ca. 145 m verder zuidoostwaarts zijn wel nog een Romeinse oven en de erbij horende stookkuil opgegraven (nog niet in de overzichtsplattegrond opgenomen). De structuur lijkt er geïsoleerd te zijn aangelegd. Daar geen misbakken aardewerk, metaalslakken of ander productieafval is aangetroffen, weten we niet waarvoor deze oven heeft gediend.

zijn ze niet op onderling regelma-
as van het gebouw gerangschikt.
or-Romeinse greppel, hierboven
elder van ca. 2,60 m x 3 m opge-
gt nog slechts 0,80 m. De kelder-
gd en aan twee zijden van hout en
zijn immers geen andere gebouw-
ls mergelstenen, deels houtlemen
een dikke brandlaag en zowel de
sporen. Op het terrein waren ook
(fig. 13: 6 en 7). Het is mogelijk dat
nog andere spijkers deel hebben

el aan het licht (fig. 13: 8). Het
gegraven. Hij heeft een onregel-
3 m. Aan de oostzijde tekent zich
zijn de resten van een beschoeing
en woonstalhuis tijdens overstro-
huizen zijn diverse kuilen aange-
hebben, zoals enkele kuilen met
vekken de indruk een rituele func-
van deze laatste categorie is een
vlakke bodem. De wanden moe-
vlen uit de kuil is genomen. Op de
en dakpannen uitgestrooid.

door twee parallelle greppels be-
Ze hebben een komvormig pro-
ca. 3,50 m van elkaar. Waarschijn-
n, waarlangs de nederzetting was
uit de Romeinse tijd meer aan het
een Romeinse oven en de erbij
lattegrond opgenomen). De struc-
cken aardewerk, metaalslakken of
voor deze oven heeft gediend.

Tot slot registreerden we over een afstand van ca. 80 m een postmiddeleeuwse gracht, ca. 2,50 m breed en 1,50 m diep, met een V-vormig profiel (fig. 13: 9). Ze vertoont een onderbreking van ca. 6 m, mogelijk bedoeld als ingang. Het kan gaan om een deel van een schans, waarnaar het toponiem 'Op de Schans' misschien verwijst, maar eventueel ook om een al dan niet afgewerkte omgrachting van een kampement dat met één van de belegeringen van Maastricht verband kan houden. Het onderzoek van dit terrein zal in de komende jaren worden verdergezet.

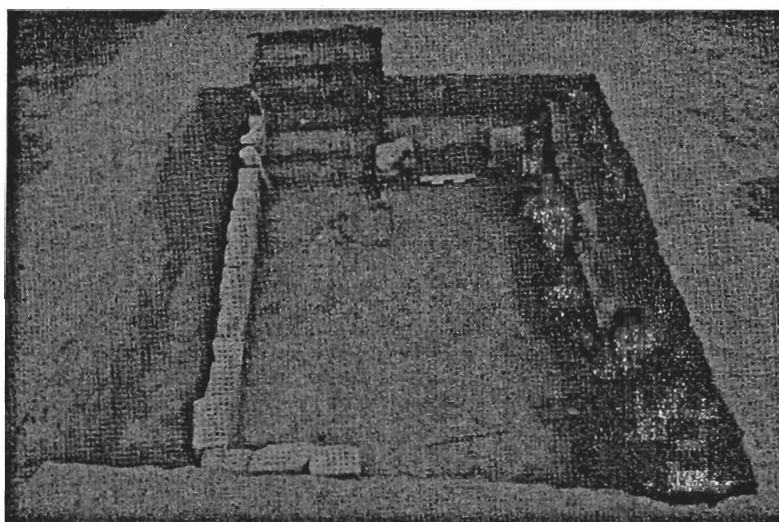

Fig. 14: Veldwezelt: overblijfselen van een Romeins keldertje.

Lit.: D. PAUWELS, A. VANDERHOEVEN, G. VYNCKIER & E. WESEMAEL, Een inheems-Romeinse nederzetting te Veldwezelt, in: M. LODEWICKX (red.), Romeinendag - Journée d'Archéologie Romaine. Leuven, 2003, 59-60; E. WESEMAEL, Veldwezelt (Lanaken): vondsten uit het Mid-den Paleolithicum, de IJzertijd en de Romeinse periode, in: G. CREEMERS & A. VANDERHOEVEN (red.), Archeologische kroniek van Limburg 2001, in: Limburg-Het Oude Land van Loon 85, 2006, 60-63.